

Всесвітня історія

УДК 94(391)

Л. І. Кукоба

ХРАМОВЕ ГОСПОДАРСТВО НА ДЕЛОСІ (IV – III ст. ДО Р. Х.)

Стаття присвячена розгляду храмового господарства на острові Делосі у IV – III ст. до Р. Х. Визначено умови та діяльність святилища Аполлона як фінансового центру античного світу. Встановлено, що найважливішою галуззю храмового господарства була здача в оренду земель та майна храму Аполлона. Досліджено умови відносин оренди та представлено основні види господарської діяльності орендарів на теменосах храму бога Аполлона. Розглянуто організацію святилищем суспільної будівничої діяльності на Делосі.

Ключові слова: Делос, Ренея, святилище Аполлона, храмове господарство, теменоси, оренда.

Важливе місце у розвитку незалежного Делоса займало господарство храму Аполлона, що складало основу економіки цього поліса протягом IV – III ст. до Р. Х. Ще з архаїчних часів острів Делос разом із Дельфами став загальноеллінським центром культу бога Аполлона. Наявність відомого святилища зумовила його специфічний розвиток як у політичному, так і в економічному житті. В період так званої делосько-аттичної амфіктионії храмове господарство та казна перебували під контролем афінських магистратів амфіктионів та Афін загалом. Під управління делосців воно перейшло лише після 314 р. до Р. Х., коли афіняни залишили острів у результаті політики Антігона Монофталма в Егеїді. В період “незалежності” Делоса (314 – 167/6 рр. до Р. Х.) храмове господарство продовжувало розвиватись і підтримувати економічне життя поліса. Хоча вже на початку II ст. до Р. Х., із переходом острова під протекторат Родоса, все більша роль в економічному житті відводиться торгівлі та зерновому ринку на Делосі.

Мета цієї статті – розгляд організації та функціонування господарства храму Аполлона на Делосі протягом IV – III до Р. Х. Досягнення поставленої мети передбачає виконання наступних завдань: розглянути діяльність храму Аполлона як своєрідного фінансового центру; дослідити відносини оренди на Делосі та організацію господарства на храмових теменосах; прослідкувати розвиток суспільного будівництва делоського святилища.

Основними джерелами для нас є епіграфічні написи, що містять різні договори, звіти делоських магистратів гієропіїв, у віданні яких були всі храмові фінанси, землі, будинки, майно, принесені в дар богу Аполлону.

Тема храмового господарства на Делосі знайшла своє відображення в історіографії. Зокрема, не оминали увагою господарство Делоса В. Шеффер [1], У. Лейдлоу [2], М. Ростовцев [3], К. Віаль [4], О. Лопухова [5, 6, 7], Г. Реджер [8, 9]. Дж. Кент [10] присвятив статтю розгляду храмових угідь на Делосі, Ренеї та Миконосі. Т. Омолль [11, 12], Ф. Дюррбах [13], Е. Цібарт [14] ввели в науковий обіг, дослідили та прокоментували один із найважливіших документів (ἱερὰ συγγραφή), що регулював відносини між орендарями землі та храмом. Статті Я. Ленцмана [15, 16, 17] присвячені проблемам торгівлі зерном та рабами на острові. В. Кузнєцов [18] у своєму дослідженні організації суспільного будівництва у стародавній Греції вагоме місце відвів Делосу. На основі звітів гієропіїв він зумів досить детально представити будівничу діяльність делоського святилища. Одна з останніх статей щодо господарства Делоса належить Е. Літл [19], котра дослідила таку галузь, як рибальство. Однак залишається важливим завдання комплексного та цілісного розгляду господарства делоського храму Аполлона в IV – III до Р. Х.

Спершу варто скласти уявлення про сам острів. Делос (Δῆλος) – це найменший острів Кікладського архіпелагу, що лежить в його центрі; довжина – 6 км, а максимальна ширина – 1,3 км. Сам же Делос являв собою продовговату скелясту смугу без родючих земель та без будь-яких багатств. Страбон (Strabo. X. V. 2.) описує острів так: “На Делосі було однойменне місто, що лежало так, як і святилище Аполлона і Лето, на рівнині; над містом височів Кінф – скеляста гора без рослинності; через острів протікала невелика річка Іноп, та й сам острів маленький”. Місто було розташоване у північно-західній частині острова і розвивалося довкола святилища Аполлона.

Окрім території самого Делоса, до складу поліса входив сусідній острів Ренея. Антична традиція донесла відомості про передачу у володіння святилищу Аполлона цього острова. Так, у Фулідіда (Thuc. III. 104. 2) можна знайти повідомлення про подарунок Полікрата Делосу та його храму у вигляді сусіднього острова Ренеї: “Острів Ренея лежить дуже близько до Делоса, що тиран самоський Полікрат, який певний час панував зі своїм флотом на морі, завойовував Ренею (як і інші острови), приєднав її ланцюгами до Делоса,

присвятивши Делоському Аполлону". Саме так антична традиція доносить приєднання Ренеї, яка надалі стала невід'ємною і важливою складовою храмового господарства. На ній знаходились храмові теменоси – землі, присвячені богу у якості дару, які постійно здавались в оренду. Також теменоси делоського храму Аполлона знаходились на іншому сусідньому острові – Миконосі. Як бачимо, одна з особливостей храмового господарства полягала в тому, що святилище Аполлона мало у своєму розпорядженні землі не тільки на самому Делосі, а й на сусідніх островах.

Храмова господарська діяльність хоч і була складовою частиною загальної економічної активності поліса, але перебувала у досить відокремленому становищі. З одного боку, храмовий комплекс належав полісу (він перебував на полісній території, управлявся полісними магістратами, його витрати регулювались постановами Народних зборів), а, з іншого, той факт, що поліс виник при вже існуючому святилищі, надавав його господарській діяльності відтінок незалежності" [5, с. 12-13]. Усі прибутки, які отримував храм від своєї господарської діяльності, надходили в казну святилища Аполлона. Сам же делоський поліс мав свою окрему казну, і коли йому не вистачало коштів для задоволення усіх своїх внутрішніх потреб, делоські магістрати брали позички у храму Аполлона. Це було звичайною практикою.

Розгляд храмового господарства варто почати з фінансової діяльності святилища. Протягом всього IV ст. до Р. Х. святилище перетворилося на своєрідний банк античного світу. У звітах храмової адміністрації (спочатку афінських амфіктіонів, а потім делоських гієропіїв) містяться відомості щодо грошових позик, які святилище надавало як цілим полісам, так і окремим особам.

Якщо говорити про фінансову діяльність храму у IV ст. до Р. Х., то найкращі відомості щодо цього надають написи "Сендвіцького мармуру" (IG. II². 1635). Це документи храмової адміністрації протягом 377 – 373 рр. до Р. Х. Їх важливість полягає в тому, що вони містять повний запис звітів афінської адміністрації в IV ст. до Р. Х. У цих звітах знаходимо перелік відсотків, які сплачували міста за позики у храму. До їх числа входили сусідні острови і міста: Миконос, Сірос, Тенос, Кеос, Серіфос, Парос, два міста з Ікароса. Найбільшим боржником був Тенос, який сплачував 6 000 драхм. Після цього йде зазначення відсотків на такі ж позики, які сплачували приватні особи. Якийсь житель Делоса заплатив найбільше – 930 драхм, а Теноса – найменше – 210 драхм. Записи фіксують і прибутки від інших джерел (до них належить часткова конфіскація майна, яке не було відповідним чином задекларовано), описи боржників, які стали банкрутами, і прибутки за оренду храмових будинків та земель.

У написах зафіксовані витрати на Деліі 374 р. до Р. Х. До них входять: виготовлення вінка для бога і оплата майстру; тринози як подарунки для хорів; оплата предводителям теорії; перевезення учасників теорії і хорів; бики для свята і ціна за них; золотий листок на роги биків і оплата позолотнику; попередні жертвоприношення. Згадуються перевезення триніг і биків, 2 % експортного мита і корм для биків, дерево для мосту, засоби для секретаря і помічникам. Після цього ідуть деталі позик, які видавались приватним особам.

Звіти амфіктіонів за 374 – 373 рр. включають в себе і зазначення прибутків від оренди, витрат (щомісячні жертвоприношення; мусичні та гімнастичні змагання; гонорари сурмачам і глашатаям; відновлення стіни; присвячення вінка; побори для магістратів; забезпечення секретаря і помічника афінських та андроського амфіктіонів; загальна сума витрат та баланс), позик приватним особам, заборгованості міст, які здійснили часткову оплату (Кеос очолив список з восьми боржників, а Серіфос та Іос сплатили свій борг).

Зазначаються у звітах і позики, де боржники нічого не сплатили (серед них – Андрос, Наксос, Карістос), заборгованості приватних осіб, штрафи, які накладались, але не були сплачені. Вісім делосців були оштрафовані на 10 000 драхм кожний за те, що витягнули амфіктіонів із храму і побили їх. Один з них сплатив свій штраф, і його ім'я було стерто [2, р. 78-79]; і ще один важливий пункт – це перелік будинків, які були присвячені Аполлону.

Як уже зазначалось, після 314 р. до Р. Х. контроль над святилищем перейшов до делосців. Усі справи, що стосувались святилища Аполлона, його майна та фінансів, перейшли до гієропіїв. Для порівняння фінансових операцій храму періоду делосько-аттичної амфіктіонії та незалежності візьмемо один із написів (IG. XI. 2. 162) III ст. до Р. Х. Він також містить повний звіт делоської храмової адміністрації – гієропіїв. Але цей напис, хоч і має відомості щодо храмового господарства, не містить таких же списків боржників та переліків міст і приватних осіб, які зуміли повернути надані храмом позики. Можна припустити, що такі фінансові операції делоського храму в III ст. до Р. Х. різко зменшуються у своїй кількості, святилище почало втрачати своє значення як банк. При дослідженнях епіграфічних написів дійшли висновку, що храмова казна III ст. була менш багатою, ніж у період контролю амфіктіонів. Причини цього залишились невідомими, тому було висунуто припущення, що вільні делосці не змогли змусити островитян сплатити їх борги [2, р. 155-156]. Отож, після відходу афінян з острова святилище не зуміло розвивати "банківську сферу" самостійно і повноцінно. Ця галузь храмового господарства постійно залежала від зовнішнього чинника. Крім того, протягом першої половини III ст. до Р. Х. завдяки досить престижному святилищу, Делос став центром Ліги несіотів або Союзу островитян. Елліністичні монархи намагались підтримувати хороші відносини із священним островом. Під протекторатом Антигона Монофталма, Деметрія Поліоркета, Птолемея Сотера і Птолемея II Філадельфа, і не без їх заохочення, Делос мав можливість розвивати свою звичайну банківську діяльність. Звіти гієропіїв згадують кілька позичок різним містам, зроблені через місто Делос як посередника. Птолемей II Філадельф був дуже зацікавлений у його діяльності. Один із написів (IG. XI. 4. 559), що датувався 280 роком до Р. Х., містив подяку командуючому флотом Птолемеїв Філоклу за те, що він допоміг делосцям повернути позики. Гроші були позичені Делосом під тиском Деметрія з метою сплати контрибуції, яку він наклав на грецькі острови. Борги не були сплачені вчасно, тому Птолемей II Філадельф допоміг їх

повернути [3, р. 213]. Такі дії для делоського святилища зовсім не були закономірністю. Тому варто відмітити важливість іноземного впливу на боржників та святилище загалом для розвитку “банківської” діяльності храму. На Делосі в кінці III ст. до Р. Х. з’явилися іноземні банкіри, які співпрацювали зі святилищем. Але це вже не стосувалось храмового господарства.

Наступна (і чи не найважливіша) сфера економічної діяльності храму – це здача в оренду земель та будинків. Як зазначалось вище, святилищу належали теменоси на самому Делосі та на сусідніх островах – Ренеї та Миконосі. Оренда храмових земель щорічно приносила значні прибутки, які відображені у написах (IG. XI. 2. 161).

Досить важливим є так званий документ $\epsilon\rho\alpha\ \sigma\upsilon\upsilon\rho\rho\alpha\phi\eta$ (ID. 503). Скорочено цей напис у наукових колах прийнято називати $\text{I}\Sigma$. Його важливість полягає, в першу чергу, в тому, що він представляє собою не конкретний договір з орендарем з приводу певної ділянки, а формулює загальне положення, які застосовувались протягом півтора століття [7, с. 140]. У самій же назві $\epsilon\rho\alpha\ \sigma\upsilon\upsilon\rho\rho\alpha\phi\eta$ слово $\epsilon\rho\alpha$ означає “жертвопринесення”, “пожертва”, а $\sigma\upsilon\upsilon\rho\rho\alpha\phi\eta$ – “договір”, “запис”, “угода”, “акт”. Адже все майно, яке було у розпорядженні святилища, було отримано ним в якості дарів та пожертв, у тому числі і землі. Храм Аполлона на Делосі став досить великим землевласником, такими ж були і храм Аполлона у Дельфах, храм Артеміди в Ефесі та інші.

В делоських документах термін $\sigma\upsilon\upsilon\rho\rho\alpha\phi\eta$ зустрічається у трьох видах контрактів: при оренді храмових земель, при взятті позики із храмової казни самим містом Делосом або приватними особами і як договір, що регулює різні постачання [7, с. 142].

Хоча документ $\text{I}\Sigma$ належить до періоду незалежності Делоса (314 – 167/6 рр. до Р. Х.), можна припустити, що в період аттико-делоської амфіктионії та афінського контролю (454 – 315 рр. до Р. Х.) умови оренди храмових земель могли бути аналогічними. Навряд чи делосці після звільнення від афінського панування вносили зміни в систему орендних відносин: їм довелося для більшого контролю та правового оформлення зафіксувати всі умови оренди. Це набагато спрощувало розв’язання будь-яких непорозумінь щодо оренди майна храму, визначало права і зобов’язання обох сторін, гарантувало отримання храмом прибутків та дбайливе ставлення до земель святилища.

Зупинимось на кількох основних моментах та положеннях, що містились в $\text{I}\Sigma$. Хоча початок напису не зберігся, але там повинен був зазначатись термін оренди. Як в період делосько-аттичної амфіктионії, так і в період незалежності, термін орендного договору укладався на 10 років. Здача в оренду ділянок храму Аполлона відбувалась на аукціоні, і гієропії віддавали землю тому, хто пропонував найбільшу ціну, навіть якщо вона перевищувала ціну, запропоновану кимось іншим, всього на одну драхму або частину обола. Якщо орендний договір був з тієї чи іншої причини розірваний до закінчення десятирічного терміну, то для укладення нового договору знову проводився аукціон, і теменос передавався новому орендарю [7, с. 147]. Якщо хтось хотів продовжити орендний договір на наступні 10 років, $\text{I}\Sigma$ дозволяв йому зробити це без аукціону, але підвищуючи попередній платіж на 10 % [7, с. 147]. Орендар був зобов’язаний представити поручителів. Якщо він не міг внести плату за оренду у визначений термін, то цей обов’язок переходив на цих же гарантів. А їхня платоспроможність перевірялась на Народних зборах.

У договорі зафіксовано порядок дій на випадок смерті орендаря. Оренду храмової землі могли продовжити його спадкоємці або гаранті. Якщо вони не бажали цим займатись, то теменос здавався в нову оренду. Крім того, спадкоємці та гаранті орендаря, що помер, повинні були сплатити його наявні борги. В договорі навіть передбачено дії на випадок смерті гарантів, тоді теменос передавався у нову оренду.

Далі договір визначав терміни сплати оренди. У ньому орендарі були поділені на тих, хто тримає овець, і тих, хто овець не тримає. Ті, хто їх розводить, частину плати вносили в місяці артемісіоні, іншу – в ленеоні, а в останній рік – в метагейтніоні. Орендарі, які овець не тримали, повністю сплачували свою орендну плату в місяці метагейтніоні. При невчасному внесенні платні на них накладався штраф геміоліон, що був у півтора рази більший за початковий платіж. Випадки щодо цього штрафу зустрічались у IV і частково у III ст. до Р. Х. Надалі покарання орендарів та їх поручителів заключалось у конфіскації їх майна та записі на стелі боржників [7, с. 157]. Як бачимо, договір $\text{I}\Sigma$ фіксував найважливіші питання оренди земель храму Аполлона у III – II ст., що дозволяє повніше уявити цю сферу діяльності святилища.

Епіграфічні написи донесли назви храмових теменосів на Делосі, Ренеї та Миконосі. Безпосередньо на самому Делосі були: Леймон, Фойнікес, Ліконейон, Соле, Іпподромос, Епістенея, Акра Делос, Сосімахія, Фіталія, Священне озеро. Уже з кінця VI ст. до Р. Х. з’являються договори про оренду садіб храму на Ренеї. Ймовірно, що після отримання подарунку Полікрата храмова адміністрація розділила площу на 10 угідь, і цей поділ був незмінним від VI ст. до Р. Х. до кінця періоду “незалежності” [10, р. 247]. Теменоси на Ренеї називались так: Портмос, Пиргос, Харетея, Панормос, Скітонея, Харонея, Діонісіон, Лімн, Рамн, Ніку Хорос. Гроші, які надходили від оренди усіх угідь, належали храму Аполлона. Всі прибутки фіксувались. Наприкінці III ст. до Р. Х. до числа теменосів храму Аполлона додалися ще два угіддя на іншому сусідньому острові – Миконосі. Вони називались Талеон та Доріон-Херсонесос. Тож, маючи у своєму розпорядженні всі ці теменоси, адміністрація храму Аполлона постійно здавала їх в оренду.

На своїх угіддях орендарі протягом десяти років, як зазначалось у договорі, організовували своє власне господарство. За епіграфічними написами (IG. XI. 2. 287), в середині III ст. до Р. Х. майже на всіх угіддях згадувались загони для овець. До числа господарств, де головним джерелом прибутків було землеробство, відносились тільки два: Діонісіон і Лімн. У більшості господарств зустрічались поєднання тваринництва, землеробства і виноградарства [7, с. 154]. Окрім овець, також розводили велику рогату худобу, адже у звітах часто зустрічались приміщення для неї. Відомі нам звіти храмової адміністрації як часів афінського контролю, так і періоду незалежності, зазначають, що на орендованих теменосах зазвичай

вирощували зернові (про що свідчать згадки про млини), виноградну лозу, оливки, смоківницю, яблуні, мирту, фігові дерева, волоський горіх.

В період еллінізму на Делосі подальшого розвитку набули рибні промисли. Храм Аполлона також отримувал прибутки у розмірі десяти відсотків [19, р. 298] від реалізації риби як на Делосі, так і на Ренеї. Це було ще одним джерелом прибутків святилища.

Маючи у своєму розпорядженні значні грошові суми, храмова адміністрація організувала суспільне будівництво на Делосі. На період будівельних робіт на Народних зборах обиралась спеціальна комісія. Одним із її обов'язків було забезпечення різноманітними матеріалами та інструментами. Будівнича частина звітів гієропіїв зазвичай ділиться на дві частини. У першій щомісячно перераховуються витрати гієропіїв на купівлю будівельних матеріалів та оплату роботи ремісників, інша частина була, по суті, списком більш або менш детально описаних контрактів [18, с. 222]. Оскільки звіти були щорічними, то у них майже неможливо, окрім деяких випадків, знайти витрати на будівництво якоїсь певної споруди.

Отже, протягом IV – III ст. до Р. Х. делоський храм Аполлона видавав грошові позички полісам та окремим особам, але в III ст. до Р. Х. такі фінансові операції скоротились у своїй кількості. Натомість, ще більшого розмаху набула задача в оренду храмових земель та будинків, які стали головною статтею прибутків святилища. Написи підтверджують, що орендні відносини були зафіксовані у вигляді договору між святилищем та орендарями, які організували ефективне господарство на теменосах святилища. Протягом IV – III ст. до Р. Х. храмове господарство на Делосі зазнало певних змін, що можна пояснити отриманням островом незалежності від афінського контролю, переходом святилища під управління делоських магістрів гієропіїв та новою зовнішньополітичною ситуацією в Егеїді. З переходом Делоса в кінці III ст. до Р. Х. під протекторат Родоса, все більше значення у сфері економіки починає отримувати торгівля, а сам острів почав перетворюватись на важливий торговий центр як в Егеїді, так і у Східному Середземномор'ї загалом.

Джерела та література

1. Schoeffer V. de. Die Deli Insulae Rebus / V. de Schoeffer – Berlin: Verlag von S. Calvary & Co., 1889. – 250 s.
2. Laidlaw W. A. A history of Delos / W. A. Laidlaw – Oxford: Blackwell, 1933. – 308 p.
3. Rostovtzeff M. M. The social and economic history of the Hellenistic world / M. M. Rostovtzeff. – Oxford: Oxford University Press, 1941. – 1221 p.
4. Vial C. Delos independante / C. Vial. – Athenes: Ecole fraicise d'Athenes; Paris: diff. De Boccard. BCH Suppl., 1984. – 577 p.
5. Лопухова О. Б. Греческий полис Делос в эллинистическую эпоху. – Автореф. д. н. – М., 1986. – 22 с.
6. Лопухова О. Б. Делос в II в. до н. э. / О. Б. Лопухова // Эллинизм: экономика, политика, культура. – М., 1990. – С. 223-248.
7. Лопухова О. Б. Некоторые вопросы аренды храмовых земель на Делосе / О. Б. Лопухова // Вестник древней истории. – 1985, № 1. – С. 139-160.
8. Reger G. Regionalism and change in the Economy of Independent Delos / G. Reger – Berkeley: University of the California Press, 1994. – 396 p.
9. Reger G. Two estates of Delian Apollo on Mykonos and the Date of ID 452 + 467 / G. Reger // Hesperia. – 1994. – Vol. 63, № 1. – P. 105-110.
10. Kent J. H. The Temple estates of Delos, Rheneia and Mykonos / J. H. Kent // Hesperia. – 1948. – Vol. 17, № 4. – Pp. 243-338.
11. Homolle T. Comptes des hiéropes du temple d'Apollon Délien / T. Homolle // Bulletin de correspondance hellénique – Vol. 6 – 1882 – Pp. 1-167.
12. Homolle T. Comptes et inventories des temples déliens en l'année 279 / T. Homolle // Bulletin de correspondance hellénique – Vol. 14 – 1890 – Pp. 389-511.
13. Dürrbach F. Fouilles de Délos, exécutées aux frais de M. le Duc de Loubat. Inscriptions financières (1906-1909), / F. Dürrbach // Bulletin de correspondance hellénique – Vol. 35. – 1911. – Pp. 5-86.
14. Ziebarth E. Die Ιερα Συγγραφή von Delos / E. Ziebarth // Hermes. – Bd. 61, H. 1. – 1926. – Pp. 87-109.
15. Ленцман Я. Н. Дар Масиниссы / Я. Н. Ленцман // Вестник древней истории - 1948. - № 4. – С. 55-64.
16. Ленцман Я. Н. О хлебной торговле Делоса в III – II вв. до н. э. / Я. Н. Ленцман // Вестник древней истории – 1946. – № 2. – С. 89-96.
17. Ленцман Я. Н. Рынок рабов на Делосе / Я. Н. Ленцман // Вестник древней истории – 1950. – № 1. – С. 55-65.
18. Кузнецов В. Д. Организация общественного строительства в древней Греции / В. Д. Кузнецов – М., Языки русской культуры, 2000. – 536 с.
19. Lytle E. Entirely ignorant of the Agora (Alkiphron 1.14.3): Fishing and the economy of Hellenistic Delos / E. Lytle // Ager and Faber – 2013. – P. 295-315 – [Electronic resource] // Mode access: http://www.academia.edu/3391001/Fishing_and_the_Economy_of_Hellenistic_Delos_Ager_and_Faber_2013_295-315

Кукоба Л. И. Храмовое хозяйство на Делосе (IV – III вв. до Р. Х.)

Статья посвящена рассмотрению храмового хозяйства на острове Делосе в IV – III вв. до Р. Х. Определены условия и деятельность святилища Аполлона как финансового центра античного мира. Установлено, что важнейшей отраслью храмового хозяйства была сдача в аренду земель и имущества храма Аполлона. Исследованы условия арендных отношений и представлены основные виды хозяйственной деятельности арендаторов на теменосах бога Аполлона. Рассмотрена организация святилищем общественной строительной деятельности на Делосе.

Ключевые слова: Делос, Ренея, святилище Аполлона, храмовое хозяйство, теменосы, аренда.

Kukoba L. I. The temple's economy at Delos (IV – III centuries BC)

The article is devoted to the temple's economy at the island of Delos in IV – III centuries B. C. The conditions and activities of the sanctuary of Apollo as financial centre were defined. The leases of lands and property of the temple of Apollo were determined as the most important enterprise of the temple's economy. The conditions of leases were researched, the main kinds of activities of the tenants at the estates of the temple of god Apollo were presented. The sanctuary's organization of the public building activity was considered.

Keywords: Delos, Rheneia, sanctuary of Apollo, temple's economy, estates, lease.